

MMD

Augusts 8/2012

Pīles, pīles, pīles...

Uz lāčiem Sajānos

Likumi un lamatas

M E D Ī B A S . M A K Š K E R Ē Š A N A . D A B A

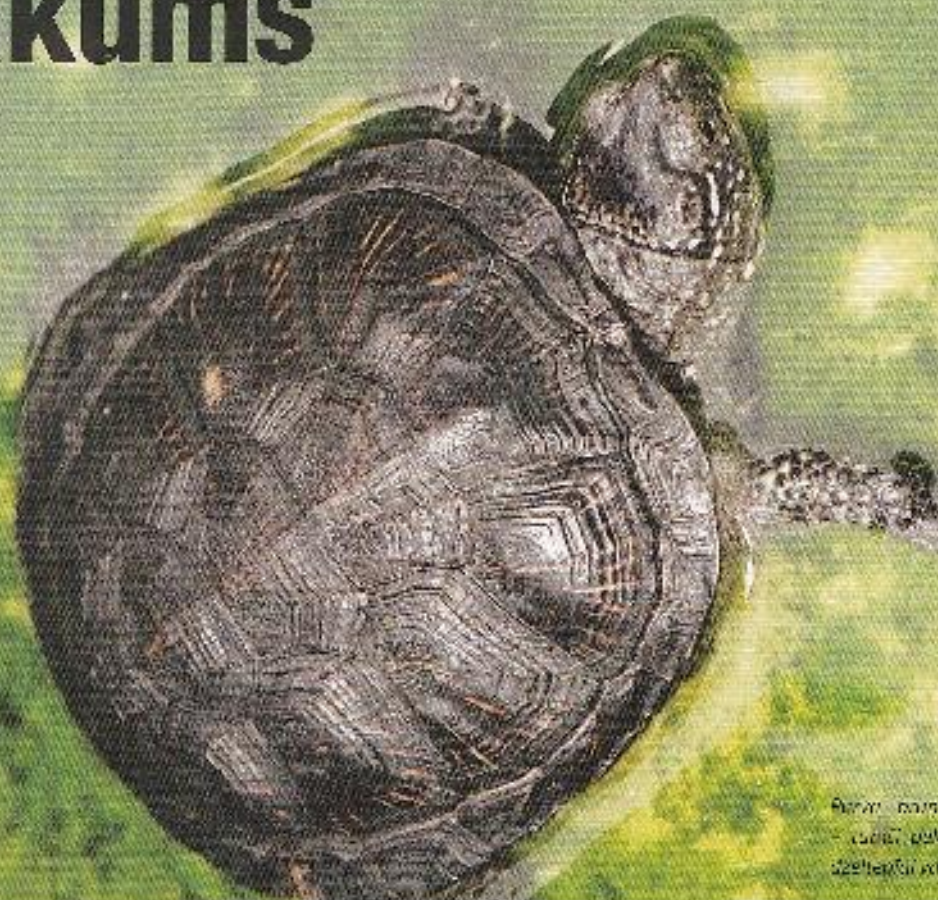
Cena: Ls 1,95

ISSN 1407-0507

Noslēpumainā dzīvnieka atgriešanās (I)

Sākums

Ārva konservācijas programmas ietvaros izveidoti īpaši apstākļi, kas palīdzēs viņiem, lai tie varētu atgriezties dzīvot kā pilnvērtīgi veiktspējīgi.

VALDIS ALEKSANDROVS

Fotogrāfija MIHAILA PUPINA pers. attēls.

Šopavasār biologi Mihails un Aija Pupini devās uz Baltkrieviju, lai tur savvaļā ķertu purva bruņurupučus, ko izmantot sugas vairošanai zooloģiskajā Latvijā. Pēc pāris gadiem parādzēta jauno rupuču vēsturē pirmā izlaiduma dabā, papildinot šo noslēpumaino dzīvnieku populāciju mūsu zomā. Kāpēc noslēpumaino?...

Moklējot atbildi uz šo jautājumu, turpinājumā – Mihaila stāstījums...

"LIFE-HerpetoLatvia"

M.Pupinā: - Projekts "LIFE HerpetoLatvia" aizsāks 2010. gadā un ilgs līdz 2014. gadam, taču pēc tam darbs turpināsies – tā deveta "after LIFE" ietvaros. Projekta pamatuzdevumi ir izveidot atbilstošu biotopu un koridoru tīklu Eiropas purva bruņurupuča (*Testudo cristata*), gludānas čūskas (*Cornelia austriaca*) un sarkanvedera agunskrupja (*Bombina orientalis*) atslēgas populācijām vienā eksistējošā vai jaunizveidotā "Natura 2000" teritorijā katrai sugai. Būtu jāpanāk populāciju palielināšanās

un jānodrošina tai ilgtspējīga eksistence.

Parādzēts purva bruņurupuču grupu pavairošanas kultūra un jaunu izlaiduma savvaļā. Vairošanas grupa veidota īsu vairākus gadus, daudzus gadus izķīļas arī bruņurupučiem. Latvijā dzīvojošie purva bruņurupuči ir lielas ziemeļu purva bruņurupuču ģenētiskās grupas ar haplotipu Ia sastāvdaļa, šie paši ziemeļu bruņurupuči apdzīvo Baltkrievijas un Lietuvas teritoriju, veidojot vienu superpopulāciju. Iepēc sugas aizsardzības plānā Latvijā, lai palielinātu pārnācēja ģenētisko daudzveidību, ieteikts izmantot arī šo pašu haplotipu grupas īpatņus, kas ķerti Lietuvas un Baltkrievijas teritorijā, kur ir siltāks un šo bruņurupuču ir salīdzinoši vairāk.

Līdz pirmajiem zooloģiskajiem ražošanas purva bruņurupučiem pagāja gadi piec. padomī – jo ļoti grūti bija atrast piemērotus dzīvniekus vairošanas grupas izveidei. Pat ideālos apstākļos mēģināts purva bruņurupučus vairo, nav vienkārši! Bija "jātko" dažādi "ķeņģi", pēc tam ar vācu zinātnieka Frica (D.Fric) palīdzību pārbaudījām 14 mūsu vairošanas grupas bruņurupučus, un trīs izrādījās cita ģenētiska pārstāvji. Tie bija ievesti un palaisti Latvijas dabā. Pašlaik šie ārzemnieki izņemti no vairošanas

grupas un lauda laiskas dienas Latgales Zoodārza, kur viņus var apmeklēt. Vairošanas grupa izmantojam tikai un vienīgi vietēja ģenētiska pārstāvji. Un pagājušajā gadā sasniegta mūsu ilggadējā darba rekordrezultāts – izšķīlušies četri desmiti rupučiem!

Negribām laist dabā mazus – viņiem ir parak daudz apraudojumu, arī tāpēc, ka augot aukstajā Latvijas dabā, viņi sasniedz dzimumgatavību tikai pēc 12-16 gadiem. Zooloģiskajā, labos apstākļos dzīvojot, rupučiem aug daudz straujāk nekā savvaļā. Jo lielāks dzīvnieks, jo grūtāk pieņemt ar viņu tikt galā un jo lielāks ir dabā izlaisto izdzīvošanas procents. Plānots, ka pirmos rupučus, no tiem, kas jau piedzimuši mūsu līdzinājiem bruņurupučiem, savvaļā laidsim 2014. gadā. Iecerēts, ka pēc tam katru gadu savvaļā tiks izlaisti ap 50-100 bruņurupuču – vielas, kur savulaik šīs sugas pārstāvji mītuši, bet nu vairs nav atrasti, un jācer, ka gadu 10 laikā sugas pārstāvju skaits kļūs pietiekami turpmākajai populācijas attīstībai – jau bez cilvēku palīdzības.

Pirmais populācijas papildinājums projektā "LIFE HerpetoLatvia" ietvaros būs Silenē, Rīču ezera apkārtnē, vietā, kur šis Baltkrievijas rōcešai ir dažsimt metri. Zi-

māms, ka tur purva bruņurupuči dzīvo, un ir vienošanās ar biotiekniekiem par šīs starptautiskās populācijas papildināšanu ar gan Latvijā, gan Baltikrievijā ķerušo dzīvnieku pēcnācējiem. Izlaidīsim viņus mūsu valstī, bet dzīvniekiem valsts robežas, protams, neeksistē – viņi apmetīsies tur, kur jutīsies labāk. Ceram, ka arī ar lietuviešiem dzīvnie mā varēsīm sadarboties.

Laiki mainās, darbs turpinās

Mēs ar Aiju sākam pētīt un meklēt purva bruņurupučus 1985. gadā, kad Aijai (es dienēju obligāto dienestu armijā) atnesa pirmo šīs sugas pārstāvi (iespējams, šis eksemplārs bija viens no lielākajiem vai pat lielākais Eiropā – bruņu garums bija 21 cm!), ļoti vecu mātīti, kuras gadu skaitu vairs nebija iespējams noteikt pēc gadskārtu rīņķiem (bruņurupuču vecumu norāda rievojums bruņu segmentos – gluži ka kokiem gadskārtas). Konsultanti pēc fotogrāfijām lēsa, ka viņa iobrīd bijusi vairāk nekā 50 gadus veca, bet pie mums nodzīvoja vēl 23 gadus.

Patmesību sākām pētīt vēl PSRS laikos, kad bija vieni likumi, turpinājām neatkarīgas valsts laikā, kad likumi mainījās, un turpinām vēl joprojām, kad jāievēro vēl citi likumi... Mūsu mērķis bija izpētīt šos dzīvniekus un apzināt viņu atrašanos Latvijā, ka arī, ja nepieciešams (un, kā izrādījās, šāds nepieciešamība ir), papildināt un atjaunot populācijas. Domāju, ka esam šā garā ceļā vidū.

Tad 2004. gadam ziņu ievākšana bija kampaņveidīga un arī nejausa. Pēc tam sakām strādāt precīzāk un sistemātiski. Atrastie vienpaļņi nonāk mūsu aprūpē, pateicoties Daugavpils aizsardzības pārvaldes atļaujam, un kalpo kā vairošanas grupas materiāls, taču pirms tam liel apseklota atradnes apkaime – ja tur tiek atrasts vēl kāds šīs sugas pārstāvis vai ir ziņams par citām tuvejam atradnēm, tad ļaujām visam ritēt dabas noteikto gaitu.

Ar purvainu dīķi nepietiek...

Rakstu avotus pirmās ziņas par purva bruņurupučiem Latvijā rodamas 1820. gadā – šāds dzīvnieks esot reibžēts Purzē. Kopš tā laika bijis daudz ziņu par sastapšanos ar purvainiem, taču apslīpinājuma, ka kāduviet viņi mītnītos pastāvīgi un lielākā apmērā, nav bijis un nav vēl joprojām.

Latvija ir arēķla ziemeļu robeža. Lai purva bruņurupuči veiksmīgi vairotos, nepieciešams pietiekami ilgs siltuma periods un atslībtai, bet ar to vien nepietiek. Lai gan sugas nosaukums ir purva bruņurupučs, šis dzīvnieks ir ceļotājs, kam nepieciešami dažādi biotipi. Taču viņa pārvietošanās temps ir ļoti lēns, lielus attālumus pārvārt ir sarežģīti...

Tādēļ bruņurupuču ziemošana piemēroti ir dziļāki dīķi vai ezeriņi (vēlams – ar

cauri ledošu spraugiņu), taču tādās ūdens tilpēs arī visur ir vēss ūdens, tāpēc jāatvairas uz sekšķārn ūdenstilpēm, kur ūdens temperatūra augstāka (toties ziemas sekšķārnī meļe aizsilt līdz gruntij!). Kad ūdens nemis gandrīz enerģijas un siltuma, rupučis dodas pēdībās. Nelaieme tā, ka tevini un mānnes pastāvīgas gūmenes neveido, var ziemot un baroties dažādās ūdenstilpēs un satiekas tikai uz pārošanās brīdi. Bet randīnus un randī nesepj – potenciālie tuvejas apkaimes partneri var doties uz dažādam vietām... Ja turēr izdevies sastapties un sapāroties, mātītei jāmeklē oļu došana!

piemērots smilšains pārgurņš (turklāt vēlams, lai tur augtu priedes). Pēc tam jādoļas atpakaļ uz barošanās vietu, bet rudēn jāpārmetas uz ziemošanas dīķi... Lai to iespēju triju četru pietiekami silto mēnešu laikā, visām šīm purva bruņurupuča dzīvei nepieciešamajām vietām būtu jāatrodas 1–2 kilometru attālumā citai no citas. Latvijā tik kompakti viss nepieciešamais maz kur atrodams, tāpēc mūsu rupučiem jādoļas tālākos ceļos. Un – jo tālāks ceļš, jo lielākas hriesmas... Vairāk un dienišķiem purva bruņurupuči hauda labvēlīgākus apstākļus, siltāka klimata viņi spēj būt aktīvāki.

Vai Latvijā dzīvo purva bruņurupuči?

Latvijā dzīvo purva bruņurupuči, taču tie ir ļoti reti sastopami. Viņu populācija ir ļoti maza, un tie ir ļoti veci un veci. Viņu populācija ir ļoti maza, un tie ir ļoti veci un veci.

Kā pazīt purva bruņurupuči?

Latvijā dzīvo purva bruņurupuči, taču tie ir ļoti reti sastopami. Viņu populācija ir ļoti maza, un tie ir ļoti veci un veci. Viņu populācija ir ļoti maza, un tie ir ļoti veci un veci.

Nosojoties ar svaigātniķi

Latvijā dzīvo purva bruņurupuči, taču tie ir ļoti reti sastopami. Viņu populācija ir ļoti maza, un tie ir ļoti veci un veci. Viņu populācija ir ļoti maza, un tie ir ļoti veci un veci.

Kāpēc ir svarīgi vākt ziņas par purva bruņurupuči?

Latvijā dzīvo purva bruņurupuči, taču tie ir ļoti reti sastopami. Viņu populācija ir ļoti maza, un tie ir ļoti veci un veci. Viņu populācija ir ļoti maza, un tie ir ļoti veci un veci.

Kur meklēt purva bruņurupuči?

Latvijā dzīvo purva bruņurupuči, taču tie ir ļoti reti sastopami. Viņu populācija ir ļoti maza, un tie ir ļoti veci un veci. Viņu populācija ir ļoti maza, un tie ir ļoti veci un veci.

Kā meklēt?

- Izvērtējiet piekastes iedzīvotājus: otnas, maizgrāmkus un medlākus. Parādīt vienam šo bukletu.
- Meklējiet bruņurupučus saulainā rītā vai pusdienlaikā.
- Tuvojieties ūdenstilpēi klusi, lēni un uzmanīgi. Purva bruņurupuči ir ļoti piesardīgi. Pārmērīgu troksni pat daudzi medu aillūmi, ierīsi, aizsēdi vai slēpjas ūdensaugos.
- Aplūkojiet binokli saulaino krastu. Bruņurupuči mēdz saujēties smiltīs, uz krūšiem kokiem, zāļu stieņiem, u.c.
- Ja izņemotajai laivu, varojiet ūdens virsmu. Bruņurupuči peldēkān zlēz galvu no ūdens, lai iedzīvot.
- Aplūkojiet ūdenstilpēē smilšainos krastus tuvumā. Bruņurupuči pēdēē uzasli sakas no ūdens un turpinās krastā.

Kur meklēt purva bruņurupuči?

Meklējiet purva bruņurupuči redzēji uz sūsiņiem (tie ūdenstilpēm, daž – pat ļoti m attālumā no ūdens). Bruņurupuči dzīvo gan ūdeņ, gan mēžās ūdenstilpēs, bieži – aizsūgušās. Latvijas klimata tie mūnām ilg krēslā saulotās.

Ko meklēt?

Var meklēt no vien bruņurupučus, bet arī to pēdes vai bruņas. Bruņas redzētas purvainās mēžās pie eroleņu stās. Tas jābūšs holts, bez tumšajām rāvēļēlās plēķānēm, un silni saģružas.

Līdz 2004. gadam ziņu ievākšana par Latvijas purva bruņurupučiem bija kampaņveidīga un an nejausa. Pēc tam sakām strādāt precīzāk un sistemātiski. Mūsu no šā mērķveidīgā darba sastāvdaļām bija īpaši buklets, kas ar Latvijas Dabas aizsardzības fonda atbalstu tika izdots 2005. gadā un kurā mērķis bija gan apkārtē iedzīvotājus ziņot par purva bruņurupuču atrašanos mūsu zemē, gan arī iepazīstināt ar šo dzīvnieku iespējām pazinēt, kas ļauj atklāt mūsu rupuču no Latvijā ievārtājām sugām. Uzskatām, ka ir ierādīgi uzskatīt publikā šā bukletā fragmentus.

